

ПРО КРАСУ І СИЛУ СЛОВА

У формуванні духовного світу людини неоціненна роль належить мові, рідному материнському слову. Великий український педагог-гуманіст, справжній чарівник, що словом відмикав найпотаємніші куточки дитячих душ, В.О. Сухомлинський не без підстав стверджував, що в “школі все починається зі слова”. Коли дитина йде до школи, критерієм істини для неї, в основному, стає слово учителя. Це особливо помітно в початкових класах. Юну особистість формує не лише бездоганне знання учителем свого предмета, не лише педагогічна майстерність, досконалість методичних прийомів, а й словесно-естетичний рівень подання знань. Тому дуже прикро, коли цей рівень недосконалий, коли вчитель байдужий до своєї мови і до мови учнів. Виховання мовної культури – справа не лише вчителя-словесника. Чомусь серед моїх колег склалася не тільки помилкова, а й шкідлива точка зору, що стала певною мірою позицією, що красу слова повинні нести з уроку в урок тільки вчителі словесності, а не математики чи фізики, хімії чи біології, а тим паче фізичної культури чи трудового навчання. Тож і виявляється, що працюємо ми “хорошо”, що хлопці у нас – “ребята, мальчики”, пишемо ми на “дошке”, а читаємо на “сторінке”, не “лічимо”, а “щитаємо”, вносимо “предложення”, “приймаємо участь у міроприємствах”, хочемо, щоб ніхто не “мішав”.

Мовна культура – це, як наголошував В.О. Сухомлинський, “живодайний корінь культури розумової, усього розумового виховання”. Крім практичного значення, висококультурне мовлення має ще й естетичну цінність – адже говорити недосконалою мовою, за образним висловом К. Станіславського, все одно, “що грати на розстроєному інструменті”. Тож якщо кожен учень опанує культуру мовлення, систематизує знання мовних норм, то мова завжди буде надійною допомогою людині у життєвому морі, у громадській і творчій діяльності.

Велике лихо в тому, вчив В.О. Сухомлинський, що вихователь не вмів вибирати із скарбниці мови саме ті слова, які необхідні, щоб знайти шлях до єдиного, не схожого на інші, людського серця. Випадкові слова відскакують від свідомості вихованців, як горох від стінки. Учень не чує слів вихователя, його душа лишається глухою до слова. Слово є, в певному розумінні, єдиним засобом виховання. Це той інструмент, яким учитель відточує дитячі душі. Ніяка комп’ютеризація, найсучасніші технологічні процеси і машини не замінять і не можуть замінити вчителя, наставника, вихователя з його мудрим і щирим, лагідним і вимогливим рідним словом.

Рівень мовленнєвої культури учня залежить від багатьох чинників

Але, безперечно, неабияка роль належить учителю. У наш час говорять не лише про мовний етикет, а й про мовний стиль учителя. Його визначальними рисами є відповідність діючим мовним нормам і бездоганне володіння позамовними засобами: мімікою, жестом, тембром голосу, “секретами” виразного читання.

На жаль, цьому не навчають майбутніх учителів педагогічні навчальні заклади. А це і важливо, і вкрай необхідно. У знайомій колеги, до речі, педагога, вже досвідченого, зі стажем, голос “металево-різкий”, від якого, власне, діти на уроці втомлюються.

Сама по собі мова не може бути гарною чи негарною, зрозумілою чи незрозумілою. Таких характеристик набуває індивідуальне мовлення, це його естетика. А естетика мовлення спирається на невичерпність мовного багатства. І, як стверджують психологи і учені-мовознавці, коли виникає так званий пізнавальний бар’єр між класом (учнем) і вчителем, то це означає, що порушено гармонію між пізнавальною і естетичною функціями мови. Адже хоч би як сприймала дитина інформацію – розумом чи поняттями, реалізує вона її шляхом естетичного сприйняття слова. Естетична функція мовлення полягає не лише в тому, що за допомогою слова вона пізнає природу і світ, її закони, набуває знань, умінь і практичного досвіду. Саме тому учитель і школа повинні виховувати почуття поваги і любові до рідного слова, почуття відповідальності за нього. Я глибоко переконаний у тому, що без любові до рідного слова немає і бути не може любові до рідного краю, до землі, України. Якою є культура мовлення вчителя, такою ж культурою переймаються наші діти, учні.

На кожному уроці, при кожній зустрічі зі школярами відбиваються у пам’яті дітей і наші жести, наші фрази, вираз наших очей, наголоси. Діти дуже вдало підмічають мовленнєві помилки учителя, і звідси втрачається авторитет самого учителя. Тож яким уважним повинен бути кожний з нас, ідучи на зустріч з дітьми, до своєї мови, до вагомості кожного слова!

У Миколи Адаменка, учителя і поета з Чернігівщини, є гарний вірш “Діти”, а в ньому такі рядки:

*Дітьми я милуюся щодня,
Від них снаги потроху набираюся,
Я серед них – неначе в квітнику,
Заходжу в клас і мов літа скидаю із плеч,
Я в чисті заглядаю очі,
Немовби у кринички чарівні.*

З уроку в урок, протягом усіх шкільних років, кожен педагог готує

майбутніх громадян незалежної, демократичної держави українського народу XXI століття – творців матеріальних і духовних. Наша відома сучасниця, історик і фольклорист, znana у світі дослідниця українського народознавства, землячка з Єланецького району Галина Лозко цілком слушно стверджує, що тисячолітнє нищення духовної культури українців зробило свою справу. Та чи все так безнадійно втрачено? Огляньмося навколо – це ми колядами зустрічаємо Новий рік, ми співаємо в колі друзів та рідних українську пісню, це ми вітали нашу незалежну державу зі сльозами на очах, освячували наш блакитно-жовтий прапор.

Що ж готує доля нам, українцям, нині? Невже наша історія так нічому нас і не навчила? Вивчаймо досвід і мудрість предків, щоб не втратити самобутність, не розчинитися в круговерті часу, не згубити своє майбутнє.

І з вірою у своє майбутнє крокуймо вперед і далі. І свята наша мова допоможе усім нам на цьому шляху.

Але, безперечно, неабияка роль належить учителю. У наш час говорять не лише про мовний етикет, а й про мовний стиль учителя. Його визначальними рисами є відповідність діючим мовним нормам і бездоганне володіння позамовними засобами: мімікою, жестом, тембром голосу, “секретами” виразного читання.

На жаль, цьому не навчають майбутніх учителів педагогічні навчальні заклади. А це і важливо, і вкрай необхідно. У знайомій колеги, до речі, педагога, вже досвідченого, зі стажем, голос “металево-різкий”, від якого, власне, діти на уроці втомлюються.

Сама по собі мова не може бути гарною чи негарною, зрозумілою чи незрозумілою. Таких характеристик набуває індивідуальне мовлення, це його естетика. А естетика мовлення спирається на невичерпність мовного багатства. І, як стверджують психологи і учені-мовознавці, коли виникає так званий пізнавальний бар’єр між класом (учнем) і вчителем, то це означає, що порушено гармонію між пізнавальною і естетичною функціями мови. Адже хоч би як сприймала дитина інформацію – розумом чи поняттями, реалізує вона її шляхом естетичного сприйняття слова. Естетична функція мовлення полягає не лише в тому, що за допомогою слова вона пізнає природу і світ, її закони, набуває знань, умінь і практичного досвіду. Саме тому учитель і школа повинні виховувати почуття поваги і любові до рідного слова, почуття відповідальності за нього. Я глибоко переконаний у тому, що без любові до рідного слова немає і бути не може любові до рідного краю, до землі, України. Якою є культура мовлення вчителя, такою ж культурою переймаються наші діти, учні.

На кожному уроці, при кожній зустрічі зі школярами відбиваються у пам'яті дітей і наші жести, наші фрази, вираз наших очей, наголоси. Діти дуже вдало підмічають мовленнєві помилки учителя, і звідси втрачається авторитет самого учителя. Тож яким уважним повинен бути кожний з нас, ідучи на зустріч з дітьми, до своєї мови, до вагомості кожного слова!

У Миколи Адаменка, учителя і поета з Чернігівщини, є гарний вірш “Діти”, а в ньому такі рядки:

*Дітьми я милуюся щодня,
Від них снаги потроху набираюся,
Я серед них – неначе в квітнику,
Заходжу в клас і мов літа скидаю із плеч,
Я в чисті заглядаю очі,
Немовби у кринички чарівні.*

З уроку в урок, протягом усіх шкільних років, кожен педагог готує майбутніх громадян незалежної, демократичної держави українського народу XXI століття – творців матеріальних і духовних. Наша відома сучасниця, історик і фольклорист, знана у світі дослідниця українського народознавства, землячка з Єланецького району Галина Лозко цілком слушно стверджує, що тисячолітнє нищення духовної культури українців зробило свою справу. Та чи все так безнадійно втрачено? Огляньмося навколо – це ми колядами зустрічаємо Новий рік, ми співаємо в колі друзів та рідних українську пісню, це ми вітали нашу незалежну державу зі сльозами на очах, освячували наш блакитно-жовтий прапор.

Що ж готує доля нам, українцям, нині? Невже наша історія так нічому нас і не навчила? Вивчаймо досвід і мудрість предків, щоб не втратити самобутність, не розчинитися в круговерті часу, не згубити своє майбутнє.

І з вірою у своє майбутнє крокуймо вперед і далі. І свята наша мова допоможе усім нам на цьому шляху.